

Ion Șișcanu*

FOAMETEA DIN RSS MOLDOVENEASCĂ ÎN ANII 1946-1947

Foamea din anii 1946-1947 a constituit una dintre cele mai secrete episoade din istoria RSS Moldovenești. Toate informațiile privind dimensiunile acestei calamități sociale au fost clasificate.

Ansamblul de probleme privind foamea din primii ani postbelici din RSS Moldovenească a făcut obiectul cercetării mai multor lucrări apărute în ultimele două decenii¹. Autorii au analizat diferite aspecte ale politicii regimului bolșevic față de situația și problemele țăranimii basarabene, au evidențiat factorii care au conlucrat la provocarea foamei și consecințele acestui fenomen pentru populația dintre Prut și Nistru.

După război, agricultura RSS Moldovenești era reprezentată de colhozurile și sovhozurile de pe malul stâng al Nistrului și gospodăriile țărănești individuale din cele șase județe ale Basarabiei. Acestea din urmă erau principalii furnizori de cereale la stat.

În primăvara anului 1944, odată cu intrarea trupelor sovietice pe teritoriul românesc, în baza legilor adoptate în 1940, gospodăriile țărănești individuale au fost impuse la predarea obligatorie a produselor agricole la stat. În anul următor, la 9 aprilie 1945, Consiliul Comisarilor Poporului și Comitetul Central al Partidului Comunist (bolșevic) din Moldova au adoptat două hotărâri speciale privind predarea obligatorie la stat a cotelor de cereale, floarea soarelui, cartofi, soia și fân, dar și de carne, ouă, lapte, brânză și lână, de către gospodăriile țărănești individuale din cele șase județe ale RSSM². Conform cotelor stabilite, o gospodărie țărănească din județul Tighina (Bender), care avea 2 ha de teren agricol (arătură, livezi, grădină de zarzavat, luncă, pășune) era obligată să livreze statului 160 kg de cereale, 40 kg de carne, 120 de ouă, 100 de litri de lapte de la fiecare vacă. Cerealele, floarea soarelui, cartofii și fânul trebuiau livrate indepen-

* Ion Șișcanu, dr. hab. prof. univ. la Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul.

¹ Anatol Țăranu, *Anii 1946-1947: Învățămintele foamei în Moldova*, Chișinău, 1989; *Fărăma de pâine...*, Chișinău, Cartea Moldovenească, 1990; Ion Țurcanu, *Foamea din Basarabia în anii 1946-1947*, Chișinău, Universitas, 1993; *Голод в Молдове (1946-1947)*, Сборник документов, Chișinău, Editura Știința, 1993; Ion Șișcanu, *Deșțărânirea bolșevică în Basarabia*, Chișinău, Adrian, 1994; Mihai Gribincea, *Basarabia în primii ani de ocupație sovietică, 1944-1950*, Cluj-Napoca, Dacia, 1995; Elena N. Șișcanu, *Basarabia sub regimul bolșevic (1940-1952)*, București, Editura Semne, 1998; Valeriu Pasat, *Calvarul: Documentarul deportărilor de pe teritoriul RSS Moldovenești*, Moscova, ROSSPEN, 2006; Larisa Turea, *Cartea foamei*, București, Curtea Veche, 2008.

² *Голод в Молдове (1946-1947)*, Сборник документов, Chișinău, Editura Știința, 1993, p. 51-61.

dent dacă țăranul cultiva sau nu aceste culturi. Brânza și lâna erau livrate dacă în gospodărie erau oi sau capre³.

Executarea obligațiilor stabilite prin hotărârile menționate era considerată datorie primordială a fiecărei gospodării țărănești și trebuia să fie efectuată necondiționat, în termenii fixați, din recolta treierată în primul rând. În cazul în care gospodăria țărănească nu îndeplinea obligațiile în termenii stabiliți, era impusă unei amenzi echivalente cu prețul de piață al cantității de produse ne-livrate⁴. În același timp, din gospodăria țărănească, odată cu amenda, era luată, în mod obligatoriu, și cantitatea neachitată. Dacă țăranul, când i se confiscau produsele recoltate, se împotriva, era tras la răspundere conform articolului 58 și 58-1 al Codului penal al R. S. S. Ucrainene⁵.

Politica agrară, dar mai ales cea fiscală a PCUS era orientată, în primul rând, spre extragerea din agricultura RSSM a cât mai multe produse agroalimentare și mijloace bănești. În anii 1944-1952, populația rurală din R. S. S. Moldovenească a plătit statului circa 400 de milioane de ruble impozit agricol⁶. În aceeași perioadă, au fost livrate statului 2 181,2 mii de tone de cereale, 449 de mii de tone de floarea soarelui, 1 841,3 de mii de tone de sfeclă de zahăr, 9 774 de mii de tone de soia, 152,4 de mii de tone de carne de pasăre și de vită (în masă vie), 212 de mii de tone de lapte, 172,1 milioane de ouă, 8 911 tone de lână etc.⁷

Având în vedere că în anul 1944 colhozurile (din stânga Nistrului) și gospodăriile țărănești depășiseră planul de livrări obligatorii la stat – 107,4%⁸ -, pentru anul 1945, când RSSM era deja lovită de secetă, cantitatea planificată a livrărilor obligatorii de produse agricole a fost majorată. La 13 iulie 1945, CCP al Uniunii RSS și CC al PC(b) au adoptat hotărârea „Cu privire la planul anual de colectare a cerealelor din recolta anului 1945 în RSS Moldovenească”, prin care obligau conducerea RSSM să colecteze și să furnizeze statului 272 de mii de tone (1 700 de mii de puduri) de cereale⁹. Și în acest an planul a fost depășit. Dar colectările forțate ale produselor alimentare din anul 1945 vor constitui cauza principală a declanșării foametei din iarna 1945/1946. Seceta care se abătuse asupra RSSM a compromis recolta de cereale și, în consecință, gospodăriile țărănești nu mai dispuneau de cantitățile de produse agricole și furaje, necesare supraviețuirii în condițiile anilor precedenți. Dimensiunile contribuției obligatorii, impusă țăranilor de către statul sovietic, au stors din gospodăriile țărănești ultimele rezerve necesare reproducției simple și întreținerii familiilor de la sate.

³ *Ibidem*.

⁴ Ion Țișcanu. *Deștărâneria bolșevică în Basarabia*, p. 36.

⁵ Este vorba de Codul Penal, compartimentul “crime de stat”, capitolul I: crime contrarevoluționare. Art. 58 (1-18). În: *Сборник законодательных и нормативных актов о репрессиях и реабилитации жертв политических репрессий*, Москва, 1993, p. 22-26.

⁶ *Ibidem*, p. 48.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*, p. 33.

⁹ *Ibidem*, p. 76.

Apoi, în condițiile declanșării foametei, țăranilor li s-a propus împrumut de semințe, dar cu o dobândă exagerată de 10%¹⁰.

La începutul anului 1946 era limpede că agricultura RSSM, în urma secetei cumplite de-a lungul anului precedent, va fi total compromisă. Cu toate acestea, Moscova a stabilit pentru RSS Moldovenească planul contribuției obligatorii din recolta anului 1946 în cantitate de 265 de mii de tone. Cum responsabili pentru realizarea contribuției de cereale la stat, de către RSSM, erau N. Coval, președintele Consiliului de Miniștri și N. Salogor, primul secretar al CC al PC(b)M, la 21 iulie 1946, aceștia, prin telegrama adresată lui A. I. Mikoian, solicitau reducerea planului contribuției obligatorii din recolta anului 1946 pentru RSSM la 10 059 de mii de puduri (161 de mii de tone) și amânarea, pentru anul 1947, a amortizării împrumutului de semințe, care constituia 1 283 de mii de puduri (20,5 mii de tone)¹¹.

La 26 iulie 1946 a fost adoptată hotărârea CC al PC(b) din toată Uniunea și a Consiliului de Miniștri al URSS „Cu privire la planul anual al livrărilor obligatorii din recolta anului 1946 pentru RSS Moldovenească”, semnată de I. Stalin și A. Jdanov. Conform planului, RSS Moldovenești i se stabilise contribuția de cereale, din recolta anului 1946, în cantitate de 10 059 mln de puduri (161 de mii de tone)¹². Hotărârea obliga Consiliul de Miniștri și CC al PC(b) al Moldovei „să îndeplinească, exact și onorabil, planul de livrări obligatorii, deoarece în anul curent, datorită condițiilor meteorologice nefavorabile și, prin urmare, a stării semănăturilor în regiunile Tambov, Kursk, Voronej și Oriol, a trebuit să reducem planul unional de livrări obligatorii a cerealelor”¹³. În hotărâre nu se spunea nimic despre situația tragică existentă în Moldova. Se sublinia însă că Consiliul de Miniștri și președintele acestuia, N. Coval, CC al PC(b) din Moldova și primul secretar N. Salogor, împuțernicitul Moscovei pentru colectările de cereale în RSSM, A. Sâci, deveneau responsabili în fața Consiliului de Miniștri și CC al PC(b) din toată Uniunea, pentru îndeplinirea planului în termenii stabiliți¹⁴. În acest mod, Moscova a fixat pentru RSS Moldovenească planul livrărilor obligatorii de cereale.

Reconstituind procesul livrărilor obligatorii a produselor agricole la stat, constatăm că el era compus din două etape. Prima începea cu întocmirea și aprobarea planului de către Kremlin și se încheia odată cu înmânarea obligațiilor de livrare fiecărei gospodării țărănești. A doua parte, cea principală, consta dintr-un mecanism complex de măsuri, draconic, în vederea îndeplinirii și depășirii planului.

Totul începea, am arătat mai înainte, la Moscova, unde era întocmit și aprobat planul, transmis apoi RSSM.

¹⁰ *Ibidem*, p. 117.

¹¹ *Ibidem*, p. 207.

¹² *Ibidem*, p. 208.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*.

La Chișinău, CC al PC(b)M și guvernul RSSM organizau „dezbateri” privind parametrii planului, pentru ca, în cele din urmă, să-l aprobe integral sau majorând cantitatea cerută de Moscova¹⁵. Hotărârea adoptată de cele două organe ale puterii devenea lege pentru toate structurile de partid, de stat și economice din RSSM. Ulterior, planul era distribuit județelor și celor 6 raioane din stânga Nistrului, unde era adus la cunoștința structurilor de partid, de stat și economice respective. Comitetele de partid și cele executive județene comunicau planurile structurilor raionale, care gestionau realizarea livrărilor de cereale.

Pornind de la planul impus raionului, comitetul de partid și comitetul executiv raional întocmeau planuri pentru fiecare sat. Planul impus satului se constituia din suma obligațiilor fixate gospodăriilor țărănești în corespundere cu normele de predare obligatorie la stat a produselor agricole. Pentru a ilustra procesul de planificare a livrărilor obligatorii vom reconstitui tabloul pentru anul 1946.

La 5 iulie Consiliul de Miniștri al RSSM și CC al PC(b)M, în conformitate cu indicațiile Moscovei, au aprobat planul de livrare a cerealelor pentru județe și raioane. În legătură cu aceasta, la 7 iulie, în cadrul plenarei CC al PC(b)M, F. Kașnikov, secretarul CC pentru agricultură, a prezentat raportul „Cu privire la sarcinile organizațiilor de partid în vederea îngrijirii semănăturilor, recoltării cerealelor și colectărilor de produse agricole”, în care cerea responsabilizarea structurilor partidului și ale statului sovietic în vederea îndeplinirii planului¹⁶.

De menționat că gospodăriile țărănești, în calitate de „obiect al impunerii”, erau evaluate în fiecare an, vara, când era posibilă estimarea „pe teren” a potențialului economic al acestora și impunerea corespunzătoare. „Acum suntem într-o perioadă de maximă responsabilitate, spunea F. Kașnikov la plenară, când identificăm obiectele supuse impozitării. De aceea, organizațiile de partid și cele sovietice trebuie să acorde tot ajutorul structurilor de colectare în vederea înmânării obligațiilor”. În aceeași cuvântare, F. Kașnikov amintea membrilor CC al PC(b)M despre un alt aspect al problemei colectărilor de cereale - despre facilitățile acordate unor gospodării țărănești. „Noi suntem obligați să folosim corect facilitățile. Trebuie să știm căror gospodării să le acordăm. În acest scop e necesar să aducem corect la cunoștință, raioanelor și satelor, planul de livrări obligatorii”¹⁷.

Ceea ce avea în vedere secretarul Comitetului Central, vorbind despre „corectitudinea” privind acordarea facilităților și informarea satului despre planul de livrare, va explica cu un alt prilej. Aici menționăm că plenara a VII-a „a obligat secretarii comitetelor județene și raionale de partid, comitetele executive locale, împuterniciții Ministerului colectărilor de cereale să asigure îndeplinirea necondiționată a legii din 9 aprilie 1945 despre livrările obligatorii a cerealelor la

¹⁵ Elena N. Țișcanu, *Basarabia sub regimul bolșevic (1940-1952)*, București, Editura Semne, 1998, p. 83.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*, p. 84.

stat de către gospodăriile țărănești individuale, folosind corect legea cu privire la facilități¹⁸.

Amintim cu acest prilej că hotărârea privind cotele de livrări obligatorii a produselor agricole fusese adoptată la 9 aprilie 1945, adică atunci când la Chișinău și, cu atât mai puțin la Moscova, încă nici nu sesizau foametea ce urma să învăluie satele RSS Moldovenești. Acum însă, în iulie 1946, când în sate cifra celor morți de foame era de ordinul zecilor de mii¹⁹, gospodăriile țărănești erau obligate să furnizeze statului cereale conform normelor stabilite cu 15 luni mai devreme.

Esența politicii RSSM față de gospodăriile țărănești individuale a fost expusă, așa cum spuneam, în altă cuvântare a secretarului CC al PC(b) pentru agricultură. În ultima zi a plenarei Comitetului Central - la 9 iulie 1946 - , a avut loc consfătuirea secretarilor comitetelor județene, orașenești și raionale de partid, în cadrul căreia a fost discutată problema livrărilor de cereale. Raportul a fost prezentat de același F. Kașnikov. „Principalul în campania colectărilor, - spune el, - și de această dată este informarea corectă a raioanelor și gospodăriilor țărănești privind planurile de livrare obligatorie”. Deoarece, în corespundere cu indicațiile CCP al URSS și CC al PC(b) din toată Uniunea, se cuvenea acordarea de privilegii sau reduceri unor gospodării țărănești, secretarul Comitetului Central a subliniat că „noi nu vom merge acum pe această cale... Dacă vom proceda în felul acesta, nu vom îndeplini planul de livrări obligatorii la stat²⁰. De aceea, F. Kașnikov pune următoarea sarcină: „În primul rând, trebuie întocmit planul pentru raioane, apoi comitetele județene și raionale de partid trebuie să-și organizeze munca astfel, încât să asigure cantitatea de cereale prevăzută de plan²¹. „Dacă ne vom ocupa acum de acordarea privilegiilor gospodăriilor țărănești - spunea în continuare F. Kașnikov -, vom dezorganiza campania livrărilor de cereale, deoarece nu poți scuti de obligații 2-3 gospodării. În această situație niciun țăran nu va da cerealele la stat²². Secretarul Comitetului Central recomanda subalternilor „să acorde înlesniri ori să permită reducerea normelor pentru gospodăriile de la care nu se putea lua nimic²³”.

În felul acesta satul trebuia să îndeplinească planul. Pe de altă parte, se imita acordarea de înlesniri și reducerea normelor unui anumit număr de gospodării țărănești.

Cea mai josnică, în convingerea noastră, era indicația dată de F. Kașnikov secretarilor comitetelor raionale de partid în vederea întocmirii planului de livrări obligatorii pentru fiecare sat: „Sovietele satești însă nu trebuie informate despre respectivele sarcini²⁴. Problema era că sătenii și sovietul sătesc nu tre-

¹⁸ *Ibidem.*

¹⁹ *Голод в Молдове (1946-1947)...*, p. 9.

²⁰ AOSPRM, fond 51, inv. 4, dosar. 35, f. 370.

²¹ *Ibidem.*

²² *Ibidem.*

²³ *Ibidem.*

²⁴ *Ibidem.*

buiiau să cunoască cantitatea de cereale planificată, pe care satul era obligat s-o dea la stat. Fiecare gospodărie țărănească individuală trebuia să livreze statului cereale în conformitate cu sarcina primită. Cantitatea totală, conform sumei sarcinilor pe fiecare gospodărie, de regulă, era mai mare decât planul pentru sat. În acest mod, asigurând îndeplinirea livrărilor de cereale, în conformitate cu obligațiile pentru fiecare gospodărie, împuterniciții depășeau planul pentru întregul sat.

În cazul în care satul îndeplinea planul, iar unele gospodării nu puteau da cotele în întregime, aceste gospodării erau, totuși, impuse să se achite cu statul conform normelor prestabilite²⁵. „Noi nu putem considera încheiate colectările de cereale în satele în care planul a fost îndeplinit pe contul gospodăriilor fruntașe. Mulți încă nu și-au onorat obligațiile, de aceea trebuie să-și îndeplinească sarcinile” - va spune A. Sâci, împuternicitul Ministerului colectărilor al URSS pentru RSS Moldovenească²⁶.

După ce gospodăriilor țărănești li se înmănuau „obligațiile” privind livrările de cereale la stat, în operația colectărilor se includeau împuterniciții de toate nivelele, sovietele satești, structurile de partid și de stat raionale și cele ierarhic superioare. „E necesar, spunea F. Kașnikov, ca în perioada recoltării și colectării cerealelor, din centrele raionale, județene și republicane să fie trimis un grup considerabil de comuniști pentru a ajuta organele locale în vederea intensificării și îmbunătățirii muncii organizatorice și politice în rândurile țăranilor”²⁷. Fiecare soviet sâtesc organiza grupuri de împuterniciți, - un împuternicit pentru 20-25 gospodării țărănești. Aceștia reprezentau „forța combativă” a regimului sovietic pentru extragerea din satele RSS Moldovenești a produselor agricole²⁸. Împuterniciții erau recrutați din rândurile celor mai săraci țărani. În raionul Cahul, de exemplu, din 240 de împuterniciți, 230 erau țărani săraci, iar în raionul Taraclia din 167, erau 151 de țărani săraci²⁹. Pentru a ridica „spiritul combativ”, se organiza și întrecerea socialistă între împuterniciți.

Erau utilizate și alte procedee de luare a produselor de la țărani. Împuternicitul Ministerului colectărilor pentru raionul Cahul, Sejeakov indica subalternilor săi „să folosească perchezitiile și confiscarea cerealelor, și, în cazul descoperirii rezervelor de cereale, 5% din cantitatea găsită să fie dată împuternicitului”³⁰. Când campania de confiscare a cerealelor de la țărani se desfășura anevoios ori nu se realiza în termenii stabiliți, în rândurile împuterniciților și în componența sovietelor satești erau căutate „persoanele ostile Puterii sovietice - chiaburii, foștii membri ai partidelor românești” etc.³¹ Deseori, împuterniciții erau eliberați din funcție din motivul pasivității. În raionul Cahul, spre exemplu, în toamna anului

²⁵ *Ibidem*, dosar. 4, f. 71.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*, inv. 3, dosar 111, f. 23-24

²⁹ *Ibidem*, f. 36.

³⁰ *Ibidem*, dosar, 233, f. 40.

³¹ *Ibidem*, f. 80-81.

1945, pe motivul că „nu inspirau încredere politică”, au fost „demiși din funcție” 46 de împuterniciți³².

Pe de altă parte, în scopul forțării îndeplinirii planului, în raioane și sate erau trimiși, în calitate de împuterniciți speciali, membri ai CC al PC(b)M și ai guvernului RSSM, diverși funcționari din structurile județene de partid și de stat. În noiembrie 1946, pentru organizarea campaniei de colectare a cerealelor, au fost trimiși pe teren: G. Antoseac - în raionul Chișinău. F. Brovko - în județul Orhei, Gh. Rudi și S. Smirnov - în județul Bender, F. Kașnikov - în județul Soroca, G. Kvasov și A. Sâci în județul Bălți, B. Kostakov în județul Cahul, și alți 20 de membri al Comitetului Central - în raioanele RSSM³³.

Reprezentanții structurilor de partid și sovietice, veniți în sate, comiteau fărădelegi, efectuau percheziții, confiscau averea, arestau și băteau țăranii³⁴. Bulava, președintele adjunct al comitetului executiv județean Orhei, în calitatea sa de împuternicit al comitetului de partid și al comitetului executiv județean, aflându-se în satul Hirova, raionul Telenești, a organizat o brigadă specială de confiscare cu forța a cerealelor de la țăranii. În zilele de 20-25 octombrie 1946 a lăsat complet fără produse alimentare 400 de gospodării țărănești³⁵. Finalul „operației de asigurare a statului cu pâine” a fost organizarea de către funcționarul sus-numit a „caravanei roșii”, - coloană de căruțe încărcate cu saci și trimise la punctele de recepție „Zagotzerno”³⁶. De o bestialitate aparte au dat dovadă Krâlov, secretarul comitetului raional de partid și Krohicev, secretarul comitetului raional al comsomolului din Susleni, care închideau țăranii: bărbați, femei și copii în subsoluri, snopindu-i în bătăi³⁷. În același mod se comportau și în multe alte raioane³⁸. În condițiile foametei, regimul comunist în loc să acorde ajutor înfometaiților, a amplificat și intensificat acțiunile de represalii. În loc să permită țăranilor să se descurce, lăsându-le o parte din cereale, guvernul sovietic a înăsprit măsurile de intimidare pentru a lua, cu forța, în folosul statului, produsele agricole ale țăranilor. Numai în 1946, au fost învinuiți de sustragere de la obligația de a livra cerealele la stat și, în conformitate cu art. 51-1, partea a II-a a Codului penal al RSS Ucrainene, au fost arestați și trimiși la închisoare, pe termene de la 1 la 10 ani, 409 țăranii. Pe de altă parte, din multe gospodării țărănești, apreciate ca fiind chiaburești³⁹, a fost confiscată averea, altele fiind private de dreptul la vot⁴⁰.

³² *Ibidem*.

³³ *Ibidem*, inv. 4, dosar. 14, f. 84.

³⁴ *Ibidem*, dosar. 32, f. 14.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ *Ibidem*, dosar. 40, f. 15.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ Este vorba de Codul penal al RSSU, compartimentul „crime împotriva statului”, capitolul I - „crime împotriva revoluției”, art. 58 (1-18). Сборник законодательных и нормативных актов о репрессиях и реабилитации жертв политических репрессий, Москва, 1993, p. 22-23.

⁴⁰ *Голод в Молдове (1946-1947)...*, p. 322.

În consecință, planul de predare a cerealelor la stat pentru anul 1946 a fost realizat cu 101,5%⁴¹. Prețul acestei „realizări bolșevice” a fost tragedia satului basarabean. În informația „strict secretă” din 27 februarie 1947, era prezentată următoarea situație din raioanele Congaz și Ceadâr Lunga: „Starea de lucruri în aceste raioane ar trebui calificată ca o calamitate națională – foamete în masă... Din cauza lipsei ajutorului alimentar și a asistenței medicale în timp util, dinamica mortalității, cauzată de distrofie, nu scade... Un procent mare de mortalitate cade pe seama populației nevoiașe, mai ales a bărbaților între 20 și 45 de ani... Lipsa acută de produse și normele mici de alimente primite au dus la aceea că populația adaugă în hrană rumeguș de lemn, ștrujeni și coceni de porumb, semințe de ciulini, tulpini de floarea soarelui etc. Aceste adaosuri provoacă distroficiilor boli intestinale acute cu inflamarea ulterioară a peritoneului, duc la creșterea mortalității... Populația folosește în mâncare carne de câini, de pisici, hoituri de animale... e răspândit canibalismul...”⁴²

Conform informației trimise la 27 februarie 1947 lui A.N. Kosâghin, adjunctul președintelui Consiliului de Miniștri al URSS, în RSSM erau bolnave de distrofie 222 300 de persoane⁴³, iar la 20 martie, același an, numărul bolnavilor, oficial înregistrați, era de 238 914⁴⁴. În județul Cahul se îmbolnăviseră de distrofie 27,26 % din populație.⁴⁵ 70,5% din populația RSSM era lipsită de orice fel de produse alimentare⁴⁶. În 1945 în RSSM au murit 82 062 de persoane⁴⁷, în 1946 – 64 949 de persoane⁴⁸, iar în lunile ianuarie-iulie 1947 – 139 526 de persoane⁴⁹. Numai în 18 zile (4 – 21) din luna februarie 1947 au decedat de distrofie 6 645 de persoane⁵⁰, iar în lunile noiembrie 1946 – martie 1947, din numărul total de 84 282 de decedați, cca 60 000 au murit de distrofie⁵¹. În perioada septembrie 1946 – iulie 1947 în RSSM s-au născut 60 635 de copii, dar au murit 148 975 de persoane⁵². Prin urmare, doar în zece luni mortalitatea a depășit natalitatea cu 88 340 de persoane.

La 27 februarie 1947 erau înregistrate mai mult de 40 de cazuri de canibalism, majoritatea fiind înregistrate în luna ianuarie a aceluși an⁵³.

În acest context menționăm că este extrem de dificil de calculat aparte numărul celor decedați de foame. Suntem convinși că nici nu este nevoie, deoa-

⁴¹ *Ibidem*, p. 353.

⁴² Valeriu Pasat, *Calvarul...*, p. 156.

⁴³ *Голод в Молдове (1946-1947)...*, p. 524.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 617.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 461.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 293.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 293, 376.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 696, 704.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 464.

⁵¹ *Ibidem*, p. 642.

⁵² *Ibidem*, p. 696.

⁵³ *Голод в Молдове (1946-1947)*, p. 460.

rece majoritatea absolută a deceselor din acești ani era cauzată, direct sau indirect, de foame. Totuși, foarte estimativ, în limitele statisticilor accesibile și, mai ales, a valabilității metodologiei de calcul, putem afirma, până la proba contrarie, că în Moldova Sovietică au murit de distrofie alimentară între 150 și 200 de mii de persoane. Probabilitatea cifrei este mare deoarece nu este clar raportul dintre numărul morților înregistrați, numărul real al celor decedați și, mai ales, nu există o viziune și o abordare clară în ceea ce privește morbiditatea și mortalitatea cauzate de foametea din acei ani.

Datele identificate privind mortalitatea nu pot fi considerate definitive. Nu credem că vom afla vreodată numărul exact al celor decedați de foame. Aceasta și pentru că foametea a cuprins în principal localitățile rurale, iar populația satelor, în perioada aceea, nu avea pașapoarte și, prin urmare, nu exista o evidență exactă a ei.

Statistica nu cuprinde tabloul integral al mortalității și pentru că în anii foametei o parte considerabilă a populației pleca în căutarea produselor alimentare, în alte regiuni. La 24 iulie 1947, I.M. Verșinin, adjunctul înputernicitului Departamentului planificare (Gosplan) al URSS pentru RSSM, îl informa pe N. Coval, secretar al CC al PC(b)M, că grupuri mari de populație din RSS Moldovenească plecau în regiunile limitrofe din Ucraina (Lvov, Stanislav, Cernăuți și altele) în căutarea produselor alimentare. În fiecare zi încolo plecau câte 5-6 mii de persoane. Foarte mulți mureau în drum. Această categorie de decese nu era înregistrată de nimeni⁵⁴.

În cifre absolute, în URSS au murit între 1 și 1,5 milioane de oameni. Cel mai mare număr de morți a fost înregistrat în Rusia, urmată de RSS Ucraineană și RSS Moldovenească. Însă, raportat la 1000 de locuitori, cel mai înalt nivel al mortalității a fost în RSSM, iar cel mai redus – în Rusia⁵⁵.

În anii 1946-1947 au murit, în principal, cei care în URSS nu primeau produse de la stat – țărani. Cei care aveau acest drept, muncitorii din orașe, care beneficiau de sistemul de repartizare a rațiilor pe cartele, de regulă, au supraviețuit.

A fost oare posibilă evitarea foametei din anii 1946-1947? „Consecințele războiului”, „seceta” – acestea erau și mai sunt argumentele utilizate în abordarea cauzelor tragediei din acei ani.

Indiscutabil, seceta din anii de după război a fost una din cauzele dificultăților apărute în agricultura RSS Moldovenești. Impactul secetei însă era exagerat în scopul justificării rechizițiilor. Foametea a fost generată nu de slăbiciunea, de neputința familiilor țărănești în raport cu seceta, ci de puterea nelimitată a Partidului Comunist, care nu numai că nu a stopat, dar, dimpotrivă, a accelerat extinderea foametei. Foametea putea fi evitată, putea fi stopată de la începutul acesteia.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 696-697.

⁵⁵ М. Элман, *Голод 1946 г. В СССР*, În: *Экономическая история. Обзорение*, Под редакцией Л.И. Бородина, Выпуск 10, Москва, 2005, С. 197-199.

Conform datelor statistice oficiale, diminuarea recoltei de cereale în 1946 în URSS nu a fost catastrofală. Foametea nu ar fi fost inevitabilă în cazul în care Uniunea Sovietică ar fi evoluat în condițiile unui sistem economic normal. Toată Europa trăia în condițiile în care produsele alimentare erau repartizate conform unor norme excepționale. Europa își revenea după război, de aceea cerințele erau mici.

În Uniunea Sovietică, în RSS Moldovenească în mod deosebit, foametea a fost rezultatul activității Partidului Comunist (bolșevic) și a structurilor statului sovietic. Statul sovietic avea resursele pentru asigurarea populației cu strictul necesar și stoparea mortalității de foamete. Dovadă în acest sens servesc cifrele. Conform investigațiilor istoricilor ruși, la 1 februarie 1947 „rezerva de stat” a URSS dispunea de 10 mln de tone de cereale. Nu era mult, dar mai mult decât la începutul anului 1946⁵⁶. Pentru „necesitățile” interne, pentru întreținerea armatei și a funcționarilor de toate nivelurile, pentru rațiile oferite muncitorilor, oamenilor de știință, colaboratorilor instituțiilor de represalii au fost utilizate 5,7 mln de tone de cereale⁵⁷. Din cantitatea rămasă era posibilă și salvarea înfometajilor din zonele calamitate, inclusiv din RSSM. Aceasta pe de o parte.

Pe de altă parte, în 1946, URSS a exportat cereale. În Uniunea Sovietică exportul de cereale constituia o sursă importantă de obținere a valutei străine, dar era utilizat, mai ales, ca pârgă a marii politici. După război, politica devine principalul mobil al comerțului extern cu cereale. În 1946 URSS a exportat mai mult de 1 mln de tone de cereale, inclusiv în Franța – 500 de mii de tone. În comunicatul privind exportul cerealelor în Franța, se menționa că, „având în vedere dificultățile aprovizionării cu produse alimentare în Franța și rugămintea guvernului francez, guvernul sovietic a decis să vină în ajutorul aliatului său Franța”⁵⁸. Aspectul politic al acestui ajutor era susținerea comuniștilor francezi și consolidarea imaginii acestora în alegeri. Numai că această generozitate era etalată în timp ce în URSS, și mai ales în RSSM, cetățenii sovietici mureau de foame cu sutele și, respectiv, cu zecile de mii. Cerealele erau, de asemenea, exportate, în calitate de „ajutor”, în Bulgaria, România, Polonia, Cehoslovacia, Berlin și în alte țări⁵⁹. Acest „zel umanist” al conducerii de la Kremlin poate fi explicat numai plecând de la rațiuni politice: din URSS primeau cereale țările în care comuniștii se aflau în „culoarele puterii”.

Nu poate fi neglijată nici cantitatea considerabilă de produse agricole luată din colhozuri și din gospodăriile țărănești individuale, care a putrezit la punctele de recepție și în magazinele improvizate. Statul nu era capabil să asigure condițiile elementare de depozitare a cerealelor. Conform rezultatelor investigațiilor is-

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ Зима В.Ф., *Голод в СССР 1946-1947 годов: происхождение и последствия*. Москва, ИИ РАН, 1996; В.П. Попов, *Государственный резерв хлеба СССР и социальная политика*, În: Социологические исследования, 1998, nr. 5, p. 24-33.

⁵⁹ *Ibidem*.

toricului rus B. F. Zima, în anii 1946-1947 în URSS a mucegăit și putrezit cca 1 milion de tone de grâne⁶⁰.

Cantități considerabile din rezerva de cereale erau permanent furate. Numai în trimestrul a treilea al anului 1946 au fost reținute 20120 de persoane care furaseră cereale, 77% dintre aceștia fiind înșiși colaboratorii ministerelor, inclusiv 1 260 de agenți de pază⁶¹.

Prin urmare, mortalitatea de foame în masă nu a fost o urmare a secetei, ci a politicii economice și sociale a regimului totalitar comunist față de populația din RSS Moldovenească, a sistemului sovietic de acces la produsele alimentare. Responsabilitatea principală pentru decesul sutelor de mii de persoane în RSS Moldovenească aparține conducerii de la Moscova a Partidului Comunist (bolșevic), Biroului CC al PC(b) pentru RSS Moldovenească, conducerii de partid de la Chișinău și structurilor bolșevice din județe și raioane. Alături de I. Stalin și conducerea de la Kremlin, vinovați de morbiditatea și mortalitatea de foame sunt CC al PC(b) din Moldova și primul secretar N. Salogor, Consiliul de Miniștri al RSSM și președintele acestuia N. Coval, împuternicitul Moscovei pentru colectările de cereale în RSSM A. Sâci și alți demnitari care decideau destinul cetățenilor sovietici. Conducerea Partidului Comunist de la Chișinău poartă vina pentru organizarea măsurilor privind rechiziționarea produselor agricole, care a constituit cauza principală a îmbolnăvirii și deceselor în masă.

Summary

Drought in the postwar years was one of the causes of difficulties in agriculture of the Moldavian SSR. But famine of 1946-1947 was caused not only by the weakness and helplessness of peasant families against drought, but also by the unlimited power of Communist Party, which not only did not stop, but, on the contrary, accelerated expansion of hunger. Leadership of the Chisinau Communist Party is to be blamed for conducting the requisition of agricultural products from farmers, which was the main cause of mass illness and death. It is extremely difficult to calculate separately the number of deaths from starvation. However, we can say that in Soviet Moldova of food dystrophy died between 150 and 200 thousand people. In absolute numbers, in the USSR died then between 1 and 1.5 million people. The highest number of deaths was recorded in Russia, followed by Ukrainian SSR and Moldavian SSR. However, compared to 1000 inhabitants, the highest mortality was in MSSR.

⁶⁰ *Ibidem.*

⁶¹ *Ibidem.*